गतानुगतिक: लोक:

(विभक्तिप्रयोग: - सप्तमी विभक्ति)

एकस्मिन् ग्रामे एक: भिक्षुक: अस्ति । भिक्षाटनेन स: जीवति । अवशिष्टं धनं **पात्रे** स्थापयति । एकदा स: पश्यति, पात्रं पूर्णम् । तत: स: काशीविश्वनाथस्य दर्शनार्थं गच्छामि इति चिन्तयति । काशीं गच्छति । पदव्रजेन गच्छन् **पादयो**: पीडाम् अनुभवति । तथापि गच्छति । **मध्ये मध्ये** विश्रामं करोति । पुन: गच्छति । तस्य **श्रीविश्वनाथे** महान् विश्वास: । अत: तं स्मरन् दिनद्वयात् परं **काश्यां** प्रविशति । मन्दिरगमनात् पूर्वं **गङ्गानद्यां** स्नानम् अवश्यं करणीयम् इति नियम: । अत: स: तत्र स्नातुम् इच्छति । किन्तु धनपात्रं कुत्र स्थापयामि इति तस्य महती चिन्ता । चोरभयेन **नदीतीरे बालुकायां** गर्त्तं कृत्वा तत् स्थापयति । अभिज्ञानार्थं तस्य उपरि बालुकया शिवलिङ्गं करोति । आनन्देन **गङ्गायां** स्नानं च करोति ।

स्वल्पकालात् परम् एक: यात्री आगच्छति । स: **गङ्गाजले** एकं लोकं पश्यति । **नदीकूले** एकं शिवलिङ्गं च पश्यति । स: चिन्तयति । प्रायत: अत्र एका परम्परा अस्ति । य: शिवस्य दर्शनम् इच्छति, स: प्रथमत: गङ्गाकूले लिङ्गं रचयति । तत: स्नानं करोति । अनन्तरं दर्शनार्थं गच्छति । एवं चिन्तयित्वा स: अपि तथा आचरति ।

एवं बहव: यात्रिण: आगच्छन्ति । **नद्यां** लोकान्, **कूले** लिङ्गानि च पश्यन्ति । सर्वे शिवलिङ्गानि रचयन्ति । स्नानं च कुर्वन्ति । इदानीं भिक्षुकस्य स्नानं समाप्तम् । स: उपरि आगच्छति । असंख्यलिङ्गानि दृष्ट्वा चकित: भवति । निजशिवलिङ्गस्य अन्वेषणं करोति । न प्राप्नोति । कानिचित् लिङ्गानि नष्टीकरोति । यात्रिण: तं प्रमत्त: इति चिन्तयन्ति । सम्यक् च ताडयन्ति । स: क्रन्दति । बहुकष्टेन सञ्चितं धनपात्रं न प्राप्नोति । स: दु:खेन कथयति-

''गतानुगतिक: लोक: न लोक: पारमार्थिक: ।
गङ्गासैकतलिङ्गेन नष्टं मे धनभाजनम् ।''

भिक्षुक:, पात्रम्, गच्छन्, महती, गर्त्तम्, अभिज्ञानार्थम्, बालुकया, यात्री

टिप्पणी

ଗଳ୍ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ କ୍ରିୟାପଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅତୀତ କାଳକୁ ସୂଚାଉଛି ।

शब्दार्थः -

गतानुगतिकः - अनुकरणप्रियः (ଅନୁକରଣପ୍ରିୟ), भिक्षाटनेन - भिक्षाद्वारा (ଭିକ୍ଷାମାଗି), पादयोः - पादद्वये (ଦୁଇ ପାଦରେ), अनुभवति - अनुभवं करोति (ଅନୁଭବ କରୁଛି), काश्यां - वाराणस्याम् (କାଶୀରେ), स्थापयामि - स्थापनं करोमि (ରଖିବି), बालुकायाम् - सैकते (ବାଲିରେ), अभिज्ञानार्थम् - सङ्केतार्थम् - (ଜାଣିବା ପାଇଁ), रचयति - निर्माति - (ତିଆରିକଲା), चकितः- आश्चर्यान्वितः (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା), अन्वेषणम् - अनुसन्धानम् (ଖୋଜିବା), प्राप्नोति - लभते (ପାଇଲା), नष्टीकरोति - विनाशयति (ନଷ୍ଟକଲା), प्रमत्तः - उन्मत्तः (ପାଗଳ), ताडयन्ति - प्रहारं कुर्वन्ति (ପିଟିଲେ), पारमार्थिकः - वास्तविकः (ବାସ୍ତବିକ), गङ्गासैकतलिङ्गेन - गङ्गानद्याः कूलस्थबालुकालिङ्गेन (ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ବାଲିରେ ତିଆରି ଶିବଲିଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା), धनभाजनम् - धनपात्रम् - (ଧନପାତ୍ର) ।

अभ्यासः

१. उच्चैः पठत, लिखत - (अकारान्त - पुंलिङ्गशब्दाः)

सप्तमीविभक्ति :

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
बालक	बालके	बालकयोः	बालकेषु
शून्यस्थानानि पूरयत			
देव	....	....	....
गज	....	....	....
आकाश	....	....	....
हस्त	....	....	....
मार्ग	....	....	....

आकारान्त-स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः (सप्तमीविभक्तिः)

		एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
लता	-	लतायाम्	लतयोः	लतासु
शून्यस्थानानि पूरयत				
गीता	-	....	....	....
पत्रिका	-	....	....	....
मुद्रिका	-	....	....	....
पुस्तिका	-	....	....	....
कथा	-	....	....	....

ईकारान्त-स्त्रीलिङ्गशब्दाः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
नदी	नद्याम्	नद्योः	नदीषु
शून्यस्थानानि पूरयत			
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....

अकारान्त-नपुंसकलिङ्गशब्दाः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
फल	फले	फलयोः	फलेषु
शून्यस्थानानि पूरयत			
जल	....	....	....
पत्र	....	....	....
गृह	....	....	....
द्वार	....	....	....
कूल	....	....	....

२. **उदाहरणानुसारं शून्यस्थानं पूरयत -**

(क) अहं *विद्यालये* पठामि । (विद्यालय - ७मी - एकवचनम्)

(ख) भिक्षुकः .... स्नानं करोति । (नदी - ७मी एकवचनम्)

(ग) माता .... शेते । (शय्या - ७मी एकवचनम्)

(घ) बालकः .... क्रीडति । (प्रान्तर - ७मी एकवचनम्)

(ङ) शिक्षकः .... पाठयति । (कक्षा - ७मी एकवचनम्)

३. बन्धनीमध्यस्थ-यथार्थपदेन शून्यस्थानं पूरयत -

(क) तेषु <u>विद्यालयेषु</u> छात्राः पठन्ति । (विद्यालये, विद्यालययोः, विद्यालयेषु)

(ख) .... प्रधानमन्त्री निवसति । (राजधान्यां, राजधानीं, राजधान्या)

(ग) वानराः .... उपविशन्ति । (वृक्षम्, वृक्षे, वृक्षाः)

(घ) महिलाः .... सन्तरन्ति । (नद्यः, नद्याः, नद्याम्)

(ङ) .... सम्मर्दः भवति । (लोकयानेषु, लोकयानेन, लोकयानस्य)

४. उचितेन पदेन शून्यस्थानं पूरयत -

यथा - **<u>ग्रामे</u>** एकः भिक्षुकः आसीत् ।

(क) पदव्रजेन गच्छन् .... पीडाम् अनुभवति ।

(ख) तस्य .... महान् विश्वासः ।

(ग) अतः तं स्मरन् दिनद्वयात् परं .... प्रविशति ।

(घ) .... स्नानम् अवश्यं करणीयम् इति नियमः ।

(ङ) चोरभयेन .... बालुकायां गर्तं कृत्वा तत् स्थापयति ।

(च) सः .... एकं लोकं पश्यति ।

(छ) .... एकं शिवलिङ्गं च पश्यति ।

(ज) .... लोकान् .... लिङ्गानि च पश्यन्ति ।

(झ) .... लोकः न लोकः पारमार्थिकः ।

(ञ) गङ्गासैकतलिङ्गेन नष्टं मे .... ।

(श्रीविश्वनाथे, पादयोः गङ्गानद्याम्, काश्याम्, नदीतीरे, नद्याम्, नदीकूले, गङ्गाजले, कूले, धनभाजनम्, गतानुगतिकः)

५. **उदाहरणं दृष्ट्वा प्रश्नान् लिखत -**

उदाहरणम् :

ग्रामे एकः भिक्षुकः आसीत् ।

प्रश्नः - ग्रामे **कः** आसीत् ?

भिक्षुकः अवशिष्टं धनं पात्रे स्थापयति ।

प्रश्नः - भिक्षुकः अवशिष्टं धनं **कुत्र** स्थापयति ।

(क) सः **बालुकायां** गर्त्तं करोति ?

प्र.. ?

(ख) बालुकया **शिवलिङ्गं** करोति ।

प्र.. ?

(ग) **तस्य** उपरि चिह्नं स्थापयति ।

प्र.. ?

(घ) सः **गङ्गाजले** एकं लोकं पश्यति ।

प्र.. ?

(ङ) **सः** चिन्तयति ।

प्र.. ?

(च) **नद्यां** लोकान्, **कूले** लिङ्गानि च पश्यन्ति ।

प्र.. ?

(छ) **यात्रिणः** तं प्रमत्तः इति चिन्तयन्ति ।

प्र.. ?

(ज) सः **दुःखेन** कथयति ।

प्र.. ?

(झ) **गतानुगतिकः** लोकः ।

प्र.. ?

(ञ) **गङ्गासैकतलिङ्गेन** नष्टं मे धनभाजनम् ।

प्र.. ?

६. **मातृभाषया अनुवादं कुरुत -**

(क) एकस्मिन् ग्रामे एकः भिक्षुकः अस्ति ।

....

(ख) एकदा सः पश्यति, पात्रं पूर्णम् ।

....

(ग) मध्ये मध्ये विश्रामं करोति ।

....

(घ) तस्य श्रीविश्वनाथे महान् विश्वासः ।

....

(ङ) मन्दिरगमनात् पूर्वं गङ्गानद्यां स्नानं करणीयम् इति नियमः ।

....

(च) तस्य उपरि चिह्नं स्थापयति ।

....

(छ) आनन्देन गङ्गायां स्नानं च करोति ।

....

(ज) सः गङ्गाजले एकं लोकं पश्यति ।

....

(झ) अत्र एका परम्परा अस्ति ।

....

(ञ) एवं चिन्तयित्वा सः अपि तथा करोति ।

....

(ट) सर्वे शिवलिङ्गानि रचयन्ति ।

....

(ठ) इदानीं भिक्षुकस्य स्नानं समाप्तम् ।

....

(ड) यात्रिण: तं प्रमत्त: इति चिन्तयन्ति ।

....

(ढ) बहुकष्टेन सञ्चितं धनपात्रं न प्राप्नोति ।

....

(ण) गङ्गासैकतलिङ्गेन नष्टं मे धनभाजनम् ।

....

७. विक्षिप्तवर्णा: सन्ति, शुद्धं शब्दं रचयत -

यथा - न ध भा ज म् न - धनभाजनम्

(क) क क्षु स्य भि - ....

(ख) मा स प्त म् - ....

(ग) र म्प रा प - ....

(घ) न्त चि त्वा यि - ....

(ङ) लि नि ङ्गा व शि - ....

(च) हु ब ष्टे न क - ....

(छ) ण: त्रि या - ....

(ज) न्दे न न आ - ....

(झ) लु बा यां का - ....

(झ) क: ग नु ता ग ति - ....

८. मूलशब्दं लिखत -

उदाहरणम् : (क) एकस्मिन् - एक

(ख) ग्रामे - ग्राम

(ग) काश्याम् - काशी

तथा : (घ) बालुकायाम् - ....

(ङ) नद्याम् - ....

(च) गङ्गायाम् - ....

(छ) पादयोः - ....

(ज) भिक्षुकस्य - ....

(झ) यात्रिणः - ....

९. **विषयानुसारं स्तम्भद्वयं योजयत ।**

'क'	**'ख'**
पादयोः	आसीत्
भिक्षुकः	गर्त्तम्
बालुकायां	पीडाम्
नदीकूले	स्थापयति
पात्रे	शिवलिङ्गम्
सः	क्रन्दति

१०. **विषयानुसारं संशोधनं कुरुत -**

(क) एकदा सः पश्यामि, पात्रं पूर्णम् ।

(ख) तस्य श्रीविश्वनाथात् महान् विश्वासः ।

(ग) सः प्रथमतः गङ्गाकूलस्य लिङ्गं रचयति ।

(घ) नद्यां लोकान् कूलस्य लिङ्गानि च पश्यन्ति ।

(ङ) निजशिवलिङ्गेन अन्वेषणं करोति ।

(च) गतानुगतिकः लोकं न लोकः पारमार्थिकः ।

(छ) बहुकष्टेन सञ्चितः धनपात्रं न प्राप्नोति ।

•